

solidar**TOGETHER FOR
SOCIAL EUROPE**

MONITORING SOCIÁLNÍCH PRÁV 2020

ČESKO

Podle národní strategické skupiny (NSS) nadace SOLIDAR se životní a pracovní podmínky v Česku nadále zlepšují. Ke konci roku 2019 dosáhla zaměstnanost 80,3 % a nezaměstnanost klesla na 2 %. V Česku bylo rovněž zaznamenáno nejnižší poměrné riziko chudoby a sociálního vyloučení v EU, a to 12,5 % populace, k čemuž přispělo zvýšení čistého příjmu o 6,9 % meziročně mezi lety 2018 a 2019. Tyto změny k lepšímu však stále nezasáhly nízké kvalifikované pracovníky, ženy, osoby s postižením a jiné zranitelné skupiny. Nedostatek pracovních sil přispěl ke zhoršení pracovních podmínek, např. k nadměrné práci přesčas.

Lidé také trpí předlužeností a geografickou koncentrací příležitostí. Kromě toho NSS hlásí narušení pocitu sociální spravedlnosti a důvěry v systém sociálního zabezpečení českých občanů podnícené snížením kvality sociálních služeb a přístupu k nim. Nízká úroveň daňových příjmů vedla ke snížení veřejných výdajů, což neúměrně ovlivnilo zranitelné skupiny a lidi ve venkovských oblastech. Veřejná sféra je ustavičně podemílána: partneři v sociálním dialogu, občanské organizace a kritičtí novináři bojují se snížením dostupného financování, koncentrací vlastnictví médií a vzrůstajícími útoky ze strany veřejných činitelů.

	2018	2019	EU-28 2019
GINI index ¹	24,0	24,0	30,7
Nezaměstnanost ²	2,2%	2,0%	6,3%
Index rovnosti mužů a žen ³	55,7 (2019)	56,2 (2020)	67,9 (2020)
Chudoba pracujících ⁴	3,5%	3,5%	9,2%
Přelidněnost obydlí ⁵	15,7%	15,4%	15,6%
CIVICUS Monitoring veřejné sféry ⁶		OTEVŘENÉ	N/A

Vybrané indikátory stavu sociálních práv.

1 Eurostat (2020). Giniho koeficient ekvalizovaného disponibilního příjmu: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?lang=en&dataset=ilc_di12

2 Eurostat (2020). Nezaměstnanost podle pohlaví a věku – roční přehled: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=une_rt_a&lang=en

3 Evropský institut pro rovnost žen a mužů (EIGE) (2020). Index rovnosti mužů a žen: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2020/CZ>

4 Eurostat (2020). Poměr lidí ohrožených chudobou pracujících: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tespm070/default/table?lang=en>

5 Eurostat (2020). Přelidněnost podle věku, pohlaví a míry chudoby – celá populace: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_lvho05a/default/table?lang=en

6 CIVICUS (2020). Monitoring veřejné sféry – Česká republika: <https://monitor.civicus.org/country/czech-republic/>

ROVNÉ PŘÍLEŽITOSTI A FÉROVÉ PRACOVNÍ PODMÍNKY

V návaznosti na mezinárodní trendy se ekonomický růst v Česku po roce 2017 zvyšoval pomalejším tempem a poté v důsledku propuknutí pandemie Covid-19 prudce poklesl. Kromě jiných důsledků pokles HDP nepochybně ovlivní příjmy z daní.

Paušální 15% daň z příjmů bez výjimek pro nízkopříjmové skupiny a 7% solidární daň z příjmu, více než čtyřnásobek průměru⁷, řadí české zdanění práce mezi nejvyšší v EU a OECD⁸ pro nízkopříjmové skupiny. Daňový klín za práci se od roku 2009 zvyšuje a v roce 2019 dosáhl 41,7 %, což je o čtyři procentní body více než průměr evropské osmadvacítky.⁹ Spolu s vysokými náklady na péči o dítě toto daňové břemeno aktivně odrazuje rodiče-samoživitele s nízkými příjmy a ty, kteří jsou závislí na jednom příjmu, od toho, aby se zapojili na pracovním trhu. Naproti tomu osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ) jsou očividně těmi, kteří z tohoto systému těží, jelikož platí nižší příspěvky do systému sociálního zabezpečení, což je výhoda, která bude pravděpodobně zachována navzdory plánům na reformu.¹⁰ Jako kompenzace tohoto disproportního daňového břemene připadají v úvahu podle národní strategické

skupiny, v čele s Multikulturním centrem Praha, stravenky pro nízkopříjmové domácnosti.

Česko si i nadále drží vysoké hodnocení v Srovnávacím přehledu sociálních ukazatelů v dynamice trhu práce. Na konci roku 2019 dosáhla zaměstnanost 80,3 %, ¹¹ což byla třetí nejvyšší hodnota v EU, a nezaměstnanost spadla na historické minimum 2 %, ¹² což byla nejnižší hodnota v EU. Podobný pozitivní model lze vysledovat v zaměstnanosti mladých lidí, jejichž nezaměstnanost poklesla z 19,5 % v roce 2012 na 5,6 % v roce 2019.¹³ Podle NSS sehrála zásadní roli Záruka pro mladé lidi: pouze jedna ze čtyř mladých osob zaregistrovaná na úřadu práce čekala na nabídku práce více než čtyři měsíce. Záruka pro mladé lidi pomohla 39,7 % mladých lidí, kteří nejsou v zaměstnání, vzdělávání nebo učení.^{14 15}

I přes celkové pozitivní výsledky mají méně kvalifikovaní pracovníci, ženy, lidé s postižením a ostatní zranitelné skupiny stále ztížený přístup na trh práce. Opatření proti nezaměstnanosti navrhovaná v Balíčku zaměstnanosti z roku 2019 berou v úvahu profilové prvky, jako jsou např. věk, zdravotní stav, vzdělání,

7 Evropská komise (2020) Daňové trendy v Evropské Unii – edice 2020 https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/economic-analysis-taxation/taxation-trends-eu-union_en

8 OECD (2020) Zdanění mezd – Česká republika <http://www.oecd.org/czech/taxing-wages-czech-republic.pdf>

9 Eurostat (2020) Sazba daně pro osoby s nízkou mzdou: Daňový klín z mzdových nákladů https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/-/EARN_NT_TAXWEDGE

10 Evropská komise (2020) Zpráva o zemi 2020: Česko <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX-52020SC0502&from=EN>

11 Eurostat (2020) Zaměstnaní a aktivita podle pohlaví a věku – roční přehled <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

12 Eurostat (2020) Nezaměstnanost podle pohlaví a věku – měsíční přehled <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

13 Eurostat (2020) Nezaměstnanost podle pohlaví a věku – roční přehled <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

14 Ministerstvo práce a sociálních věcí (2019) Nezaměstnanost mladých lidí se snižuje https://www.mpsv.cz/documents/20142/511219/TZ_-_Nezaměstnanost_mladych_lidi_se_snižuje.pdf/11d1aab3-3360-a9e1-60e9-f95031c0bd65

15 Evropská komise (2020) Záruky pro mladé lidi v jednotlivých zemích: Česká republika, leden 2020 <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1161&langId=en&intPagId=3329>

bydliště a možné nevýhody při párování profilů nezaměstnaných lidí s pracovními nabídkami.¹⁶ Přesto v důsledku aktivní politiky zaměstnanosti čelí uživatelé služeb v nezaměstnanosti, kterým se nepodařilo najít zaměstnání, omezenému přístupu k příspěvkům na živobytí a dávkám na bydlení.¹⁷ Nadto v listopadu 2020 vzrostla nezaměstnanost na 2,8 % a nezaměstnanost mladých lidí na 8,1 %¹⁸ kvůli koronavirové krizi.

ROVNOST ŽEN A MUŽŮ

Zlepšení v rovnosti žen a mužů probíhalo pomaleji, než je evropský průměr, a Česko se zařadilo na 21. místo v indexu rovnosti žen a mužů se skóre 55,7.¹⁹ Rozdíl v zaměstnanosti žen a mužů je nadprůměrný, tvoří jej 15 procentních bodů:²⁰ zaměstnaných bylo 72,7 % žen a 87,7 % mužů.²¹ NSS dále zdůrazňuje významný rozdíl v platech žen a mužů, který se s průměrem 20,1 %²² řadí k největším v EU.

Hlavními faktory ovlivňujícími rozdíl v platech jsou mimo jiné dlouhá mateřská dovolená po narození dítěte a následné nižší zapojení na trhu práce a potíže s pokračováním v kariéře. Byl zaznamenán také pokles počtu žen v představenstvech největších veřejně kótovaných společností a veřejných institucí.²³ ²⁴ Vzhledem k tomuto celkovému obrazu vyzývá NSS k většímu pokroku v rovnosti žen a mužů.

OBRÁ PRAXE PROJEKT MATAPE

Projekt MATAPE je výsledkem spojené veřejné, privátní a občanské iniciativy města Holice, kde zavedl řadu opatření k pomoci novým matkám k návratu na trh práce a ke snížení jejich sociálního vyloučení. Mezi opatřeními bylo individuální pracovní poradenství, rozvoj dovedností, genderový audit místních firem a mediální kampaň zaměřená na rovnováhu pracovního a osobního života. S finanční podporou Evropského sociálního fondu (ESF) pomohl projekt více než 200 žen, z nichž si 59 % našlo práci, nebo se staly OSVČ.²⁵

Vláda se s finanční podporou ESF zaměřila na navýšení kapacit infrastruktury zařízení péče o děti, jelikož se Česko opět umístilo na předposledním místě v rámci EU s 6,3 % dětí, které navštěvují zařízení pro péči o děti.²⁶ Plánovaný dodatek k zákonu o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině pro rok 2022 cílí na nastavení nového národního standardu pro tyto služby; pro další podporu pracujících matek byla pro rok 2021 přislíbena flexibilní pracovní ujednání.²⁷ Program 22 % k rovnosti, pojmenovaný podle rozdílu v platech mužů a žen v

16 Ministerstvo práce a sociálních věcí (2019) Revue pro sociální politiku a výzkum: Balíček zaměstnanosti má reagovat na stárnutí společnosti, čtvrtou průmyslovou revoluci nebo zaměstnávání cizinců <https://socialnipolitika.eu/2019/07/ministryne-malacova-predstavila-balicek-zamestnanosti-jedna-se-o-nejvetsi-zmenu-v-teto-oblasti-v-poslednich-letech/>

17 Ibid.

18 Eurostat (2020) Nezaměstnanost podle pohlaví a věku – měsíční přehled <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitView-TableAction.do>

19 Evropský institut pro rovnost žen a mužů (EIGE) (2020) Index rovnosti mužů a žen pro rok 2019 <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2019/CZ>

20 Evropská komise (2020) Srovnávací přehled sociálních ukazatelů <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/social-score-board/explorer>

21 Eurostat (2020) Nezaměstnanost podle pohlaví a věku – roční přehled <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitView-TableAction.do>

22 Evropská komise (2020) Srovnávací přehled sociálních ukazatelů <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/social-score-board/explorer>

23 Evropský institut pro rovnost žen a mužů (EIGE) (2020) Index rovnosti mužů a žen pro rok 2019 <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2019/CZ>

24 Evropská komise (2020) Zpráva o zemi 2020: Česko <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0502&from=EN>

25 Projekty Evropské komise (2016): Pomoc novým matkám s návratem do práce <https://ec.europa.eu/esf/main.jsp?catId=46&langId=en&projectId=1978>

26 Evropská komise (2020) Srovnávací přehled sociálních ukazatelů <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/social-score-board/explorer>

27 Evropská komise (2020) Zpráva o zemi 2020: Česko <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0502&from=EN>

roce 2014 a spolufinancovaný ESF, zavedl nástroj pro kontrolu transparentnosti odměňování, zvýšil dohled pracovního úřadu a nabídl poradenství a pomoc týkající se rozdílu v plattech mužů a žen. Doprovodná kampaň ke zvýšení povědomí o problému měla podle NSS jen omezený dopad. V neposlední řadě Česko stále nezavedlo směrnici EU o sladění soukromého a pracovního života, i přesto, že byla vytvořena pracovní skupina složená z právních expertů a zástupců NNO.²⁸

INKLUZE MIGRANTŮ

Od roku 2010 byly implementovány roční akční plány, které byly součástí české strategie pro integraci migrantů. Ta se zaměřuje na jazykové dovednosti v češtině, ekonomickou samostatnost, zapojení se do české kultury a postupný přechod k trvalému pobytu nebo ke získání státního občanství.^{29 30} Z probíhajících a navrhovaných opatření zdůrazňuje Národní strategická skupina (NSS) v roce 2019 novelu zákona o pobytu cizinců, která zavádí povinné integrační kurzy a nová pravidla zaměstnávání státních příslušníků třetích zemí.³¹

Regionální úřady a neziskové organizace budou spolupracovat skrze síť agentur podporovaných Azylovým, migračním a integračním fondem, aby dokázaly poskytnout nově povinné integrační a adaptační kurzy počínaje rokem 2021. Tyto kurzy určené pro státní příslušníky třetích zemí, kteří chtějí získat trvalý pobyt, sestávají ze čtyřhodinových lekcí zaměřených na základní hodnoty, kulturní kontext a práva a povinnosti.³² NSS uznává, že takovéto kurzy

jsou prvním krokem k institucionalizaci integrace migrantů, přesto však upozorňují na určitá rizika. Za prvé, odpovědným organizacím nebylo poskytnuto dostatečné financování k pokrytí poptávky, která bude dána tím, že se jedná o povinné kurzy. Za druhé, NSS má za to, že vzhledem k požadavku, že se kurzy mají konat v češtině, a zároveň je umožněna přítomnost tlumočnicka, bude probráno méně látky, čímž se sníží kvalita a dopad lekcí. Za třetí, kurzy zvýší finanční břemeno účastníků, jelikož migranti budou povinni si je sami platit, nebo budou čelit pokutě 400 eur. Za čtvrté, NSS upozorňuje, že návrh tohoto opatření nebyl založen na stávajících zjištěních. Vzhledem k těmto strukturálním nedostatkům a překážkám NSS poukazuje na skepticismus ze strany některých nevládních organizací, protože kurzy nepokrývají všechny aspekty integrace. NSS poukazuje na potřebu rozvoje pracovních práv, pracovních podmínek a přístupu ke vzdělání.

Jako další součást balíčku opatření v oblasti zaměstnanosti zavádějí změny zákona o pobytu cizích státních příslušníků bodový systém integrace migrantů, který měl dopad na integraci na trh práce.³³ Systém kvót a zaměstnanecká karta zjednodušují vstup studentům, vědcům a vysoce kvalifikovaným uchazečům, ale omezují integraci na trh práce na určitý profil vysoce kvalifikovaných migrantů a jejich pobytový status váží na jejich pracovní status.³⁴ Státní příslušníci třetích zemí nemohou v rámci tohoto systému změnit během prvních šesti měsíců zaměstnavatele. NNO tuto podmínku kritizují, jelikož dostává migranty do choulostivé situace, pokud musejí čelit nepříznivým pracovním podmínkám.

28 Úřad vlády České republiky (2019) Zápis ze zasedání Výboru pro sladění pracovního, soukromého a rodinného života (dále jako „Výbor“) konaného dne 17. 12. 2019 <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/sladeni-pracovniho-a-soukromeho-zivota/Zapis-sladeni-17--prosinec-2019-final27-1-2020.pdf>

29 Evropská komise (2019) Kontrola integrace migrantů v České republice <https://ec.europa.eu/migrant-integration/governance/czech-republic>

30 Úřad vlády České republiky (2019) Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu 2020 <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/zakladni-dokumenty-k-integracni-politice-ke-stazeni.aspx>

31 Ministerstvo vnitra (2019) Článek: Poslanecká sněmovna schválila novelu zákona o pobytu cizinců, pomůže v oblasti bezpečnosti i ekonomiky <https://www.mvcr.cz/clanek/poslanecka-snemovna-schvalila-novelu-zakona-o-pobytu-cizincu-pomuze-v-oblasti-bezpecnosti-i-ekonomiky.aspx>

32 Evropská komise (2018) Česká republika: Vláda schválila povinné integrační kurzy <https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/czech-republic-government-approves-mandatory-integration-courses>

33 Ministerstvo práce a sociálních věcí (2019) Revue pro sociální politiku a výzkum: Balíček zaměstnanosti má reagovat na stárnutí společnosti, čtvrtou průmyslovou revoluci nebo zaměstnávání cizinců <https://socialnipolitika.eu/2019/07/ministryne-mala-cova-predstavila-balicek-zamestnanosti-jedna-se-o-nejvetsi-zmenu-v-teto-oblasti-v-poslednich-letech/>

34 Evropská komise (2019) Český parlament schválil novelu zákona o cizincích <https://ec.europa.eu/migrant-integration/news/czech-parliament-approves-amendment-to-the-aliens-act>

PRACOVNÍ PODMÍNKY

V České republice došlo v poslední době k několika zlepšením pracovních podmínek. Zákonný věk odchodu do důchodu zůstal 65 let po rozhodnutí z roku 2019 o jeho nezvyšování po dobu pěti let.³⁵ Po dohodě se sociálními partnery vláda České republiky kromě jiných opatření novelizovala zákoník práce, aby mimo jiné lépe upravila sdílení zaměstnání, vyjasnila nárok na placenou dovolenou a zvýšila kompenzaci za pracovní úrazy a nemoci z povolání.³⁶ Rozhodnutí ohledně větší míry kontroly pracovníků nad pracovním rozvrhem, dovolené a práci na dálku, která byla přijata před vypuknutím epidemie koronaviru, dále přispěla k lepšímu sladění osobního a pracovního života.³⁷ V rámci balíčku opatření v oblasti zaměstnanosti na rok 2019 novely zákona o zaměstnanosti se zvýšil příspěvek na mobilitu na 3 500 Kč měsíčně (133 eur).³⁸ Z těchto reforem NSS vyzdvihuje zvýšení zákonné minimální mzdy o 1 250 Kč (50 eur) na 14 600 Kč (588 eur) měsíčně, což je nárůst o 9 %, který platí od ledna 2020.³⁹

NSS je nicméně skeptická ohledně zlepšení, která mají tato opatření přinést. Část populace, která žije z minimální mzdy, se blíží 4 %, ⁴⁰ což vede NSS k přesvědčení, že minimální mzda v nové výši nepřinese mnoho změn. Nedostatek pracovních sil, zejména ve stavebnictví a těžkém průmyslu, a vysoká úroveň osobní zadluženosti vedou k nárůstu práce přesčas, která podle NSS nemá odpovídající regulační rámec. Ministerstvo práce a sociálních věcí dále nedávno zveřejnilo 4 583 případů nehlášené práce prostřednictvím dočasných agentur, z nichž 75 % se týkalo situace v oblasti zaměstnanosti

pracovníků ze zemí mimo EU.⁴¹ NSS hlásí i další strukturální překážky, které brání zlepšování pracovních podmínek. Patří mezi ně geografická koncentrace příležitostí ve specifických průmyslových odvětvích globálního řetězce, následný nárůst dojíždění na velké vzdálenosti a omezený přístup k systému sociálních služeb limitovaný jejich kapacitou a zdroji.

Podle NSS potíže s poskytováním účinnějších opatření ke zlepšení pracovních podmínek vyplývají částečně ze snížení členství v odborech. Vzhledem k následnému snížení finanční kapacity odborů nemohou tyto plnit svoji roli při vyjednávání na národní úrovni. NSS požaduje další úsilí v oblasti budování kapacit k překonání této bariéry a zlepšení pracovních podmínek v Česku.

OSOBY, KTERÉ PŘEDČASNĚ OPUSTILY VZDĚLÁVÁNÍ A ODBORNOU PŘÍPRAVU

Česko bylo na dobré cestě k dosažení cíle strategie Evropa 2020, kterým je snížení míry předčasného ukončování vzdělávání a odborné přípravy o 50 %, protože tyto hodnoty byly trvale pod průměrem EU. V tomto ukazateli je Česko vysoko ve srovnávacím přehledu sociálních ukazatelů – v současné době dosahuje výsledku 6,7 % a vykazuje významné pokroky v poskytování základních dovedností.⁴² Přesto však se podíl osob, které předčasně opustily vzdělávání od roku 2013 zvyšuje, což zpochybňuje dosavadní výsledky. Kromě toho se za průměrem skrývají značné regionální a sociální rozdíly. Zatímco většina regionů se blíží

35 Evropská komise (2020) Zpráva o zemi 2020: Česko <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0502&from=EN>

36 Eurojust (2020) Život a práce v Česku <https://www.eurofound.europa.eu/country/czechia#quality-of-life>

37 Eurojust (2019) Segmentace trhu práce: Průzkum nových empirických a politických analýz https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef19033en.pdf

38 Ministerstvo práce a sociálních věcí (2019) Revue pro sociální politiku a výzkum: Balíček zaměstnanosti má reagovat na stárnutí společnosti, čtvrtou průmyslovou revoluci nebo zaměstnávání cizinců <https://socialnipolitika.eu/2019/07/ministryne-malacova-predstavila-balicek-zamestnanosti-jedna-se-o-nejvetsi-zmenu-v-teto-oblasti-v-poslednich-letech/>

39 Eurofound (2020) Život a práce v Česku <https://www.eurofound.europa.eu/country/czechia#quality-of-life>

40 Grossmann, Jakub; Jurajda, Štěpán; a Smolka, Vladimír (2019) Dopady minimální mzdy na zaměstnávání v České republice https://idea-en.cerge-ei.cz/files/IDEA_Study_04_2019_Minimum_wage.pdf

41 Evropská komise (2020) Zpráva o zemi 2020: Česko <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0502&from=EN>

42 Evropská komise (2020) Srovnávací přehled sociálních ukazatelů <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/social-score-board/explorer>

průměrným 6 %, rozdíl mezi Severozápadem (16 %) a Prahou (2 %) nadále roste.⁴³ Dva ze tří členů sociálně znevýhodněných rodin (a 57 % v případě Romských komunit) a velká část lidí s postižením odchází ze škol předčasně.⁴⁴ Hlavními příčinami tohoto fenoménu jsou nedostatek podpory v rodině a přitažlivost snadného vstupu na trh práce. Výsledkem jsou mladí lidé, kteří jsou často vystaveni málo placeným, nekvalitním pracovním příležitostem a vyšší pravděpodobnosti nezaměstnanosti v budoucnu.⁴⁵

Navzdory této situaci zaznamenala NSS nedostatek ochoty řešit tento problém na celostátní úrovni. Akční plán inkluzivního vzdělávání, který má poskytnout větší podporu studentům

v nízkých socioekonomických skupinách, nepředložil očekávaná opatření, zejména pokud jde o snížení segregace romských dětí.⁴⁶ Finanční podpora zaměřená na snižování míry předčasného ukončování školní docházky je poskytována pouze regionům, které vyvíjejí konkrétní metodiky pro provádění na úrovni škol. Vzhledem k tomu, že školy postrádají kapacitu integrovat potřebné pedagogické služby, a k nedostatku vyučujících,⁴⁷ je další překážkou řešení tohoto problému chybějící koordinace mezi sociálními službami, školami a rodinami.⁴⁸ Dle zjištění NSS se nicméně v současné době se diskutuje o opatřeních pro znovuzачlenění osob, které předčasně ukončují školní docházku, a vyvíjí se více úsilí koordinovat inkluzivní vzdělávání mezi regiony.

43 Evropská komise (2020) Srovnávací přehled sociálních ukazatelů <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/social-score-board/explorer>

44 Evropská komise (2020) Zpráva o zemi 2020: Česko <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0502&from=EN>

45 Agentura pro sociální začleňování (2019) Předčasné odchody ze vzdělávání: příčiny a finanční dopady ve světle výzkumů Agentury pro sociální začleňování <http://www.socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=2&clanek=1152>

46 Evropská komise (2020) Zpráva o zemi 2020: Česko <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0502&from=EN>

47 Ibid.

48 Agentura pro sociální začleňování (2019) Předčasné odchody ze vzdělávání: příčiny a finanční dopady ve světle výzkumů Agentury pro sociální začleňování <http://www.socialniprace.cz/zpravy.php?oblast=2&clanek=1152>

SOCIÁLNÍ OCHRANA A INKLUZE

Podle zprávy národní strategické skupiny (NSS) podává Česko dobrý výkon ve snižování rizika chudoby a materiálního nedostatku. Země má nejmenší podíl obyvatel ohrožených chudobou nebo sociálním vyloučením (AROPE – at risk of poverty or social exclusion) v EU, v současné době je to 12,5 %. Bylo dosaženo značných pokroků ve snižování materiálního nedostatku, jehož míra je nyní 2,7 %, v porovnání se 7 % v roce 2014.⁴⁹ Kromě toho zůstává na nízké úrovni i chudoba pracujících: standardní míra je 3,5 % a chudoba pracujících mladých lidí dosahuje 2,3 %.⁵⁰ NSS toto připisuje nárůstu čistého příjmu o 6,9 % od roku 2018,⁵¹ který příznivě ovlivnil celkové životní podmínky.

Podle zpráv NSS byly výkon a efektivita českého zdravotního systému v posledních letech vysoké. S více než 80% financováním zdravotnictví z veřejných výdajů bylo úspěšně dosaženo dostupnosti zdravotního systému. Míra nesplněných lékařských potřeb, které hlásili sami pacienti, je pouze 0,5 %.⁵² Toho bylo dosaženo navzdory nižším výdajům na zdravotnictví na obyvatele, než je průměr EU,⁵³ a přímým výdajům, které od roku 2015 rostou a nyní činí 14,2 %.⁵⁴ NSS však upozorňuje na nerovnost mezi regiony co se týká množství zdravotnického personálu na obyvatele, což má negativní dopad na poskytování zdravotní péče ve venkovských oblastech. Další obavy se týkají dostupnosti zdravotní péče pro migranty, protože přetrvávají překážky v podobě pracovního statusu a jazyka.

NSS hlásí stálé problémy se zlepšováním životních podmínek. Úroveň chudoby je zvláště vysoká u staršího obyvatelstva, kde dosahuje míra ohrožení chudobou a sociálním vyloučením 16,5 %, ⁵⁵ u nezaměstnaných (21,7 %) a u rodičů samoživitelů (36,9 %).⁵⁶ NSS poznamenává, že jedním z hlavních důvodů chudoby a sociálního vyloučení je předluženost, kterou označuje za jeden z nejpálčivějších problémů země. I přes nedávná opatření na oddlužení 5,1 % domácností má nadále dlouhový závazek po lhůtě splatnosti, který činí v průměru 1 580 eur měsíčně,⁵⁷ 1 milion Čechů čelí exekuci.⁵⁸

Sociální výdaje se od roku 2013 neustále snižují a v roce 2018 dosáhly 12 % HDP;⁵⁹ stejně tak klesá dopad sociálních transferů, které v současné době snižují chudobu o 39,2 %.⁶⁰ Přestože podpora bydlení a příspěvek na péči o dítě hrají celkově významnou pozitivní roli, NSS uvádí, že zbývající sociální ochrana v České republice se zaměřuje na ty nejzranitelnější a vynechává mnoho lidí, kteří zažívají nestandardní formy nejistoty. Výsledkem toho je podle NSS narušení pocitu sociální spravedlnosti a důvěry v systém sociální ochrany. Strategie sociálního začleňování 2021-2030 se bude soustředit na zadluženost, dostupnost bydlení a sociální vyčleňování v nadcházejícím programovém období fondů EU.⁶¹

49 Evropská komise (2020) Srovnávací přehled sociálních ukazatelů <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/social-score-board/explorer>

50 Eurostat (2020) Míra pracujících ohrožených chudobou: EU-SILC výzkum <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

51 Český statistický úřad (2019) Krátký komentář: Šetření – životní podmínky <https://www.czso.cz/documnts/10180/125571069/16002120kc.pdf/00a7cd3d-7dfe-4696-8f42-db28a67f7223?version=1.0>

52 Evropská komise (2020) Srovnávací přehled sociálních ukazatelů <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/social-score-board/explorer>

53 OECD; European Observatory on Health Systems and Policies (2019), Czechia: Country Health Profile 2019, State of Health in the EU https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/state/docs/2019_chp_cs_english.pdf

54 Evropská komise (2020) Srovnávací přehled sociálních ukazatelů <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/social-score-board/explorer>

55 Eurostat (2020) Lidé ohrožení chudobou a sociálním vyloučením podle věku a pohlaví <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

56 Evropská komise (2020) Zpráva o zemi 2020: Česko <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0502&from=EN>

57 Ibid.

58 Rychlíková, Apolena; Uhlová, Saša; a Mahdalová, Kateřina (2018) Exekuce: černé svědomí Česka <https://a2larm.cz/2018/12/exekuce-cerne-svedomi-ceska/>

59 Eurostat (2020) Výdaje vládního sektoru podle funkce (COFOG) https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_exp/default/table?lang=en

60 Evropská komise (2020) Srovnávací přehled sociálních ukazatelů <https://composite-indicators.jrc.ec.europa.eu/social-score-board/explorer>

61 Evropská komise (2020) Zpráva o zemi 2020: Česko <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0502&from=EN>

PŘÍSTUP K DOSTUPNÉMU BYDLENÍ

NSS je znepokojena, že nedostatek vhodného dostupného bydlení má značný dopad na životní podmínky v Česku, a označuje jej za jeden ze tří nejnaléhavějších sociálních problémů. Ceny bydlení rostly v letech 2014 až 2018 rychlejším tempem než mzdy, a to kvůli omezené nabídce nových jednotek a silné poptávce ve větších městech.⁶² V roce 2018 se Česká republika potřetí za sebou umístila v indexu nemovitostí Deloitte jako země s nejméně cenově dostupným bydlením v Evropě: standardizované nové náklady na bydlení se rovnají 11 letům průměrné hrubé mzdy.⁶³ Vzhledem k tomuto nárůstu nákladů na bydlení dávají nízkopříjmové domácnosti v Česku v průměru 43,9 % svého disponibilního příjmu pouze na samotné bydlení.⁶⁴ Výsledkem je, že 16,6 % domácností považuje náklady na bydlení za významnou finanční zátěž, z nezaměstnaných pak až 44 %.⁶⁵ Cenová dostupnost je větším problémem ve městech jako Praha a Ostrava, kde tlak na ceny zvyšuje část bytových jednotek, která je používána jako Airbnb a nájemní ubytování.⁶⁶

V České republice je podle nejnovějších dostupných údajů v současnosti 21 230 lidí bez domova⁶⁷ a dalších 119 000 osob ohrožených bezdomovectvím.⁶⁸ V 90 % případů je důvodem zadlužení a následné vystěhování. Program sociálního bydlení Housing First,⁶⁹ intenzivní strategie k prevenci bezdomovectví a boji proti němu, byl rozšířena, ale města a obce stále

zápasí s plněním nároků pro zajištění kvalitního, dostupného bydlení, které na ně klade legislativní rámec.⁷⁰

PŘECHOD K ZELENÉ EKONOMICE

Dosažení klimatické neutrality do roku 2030 a další přechod k zelené ekonomice je pro Česko velkou výzvou. Nejen, že patří k zemím s největším množstvím emisí skleníkových plynů na obyvatele v EU, nadto je česká ekonomika nadále uhlíkově náročná a s 15 % obnovitelné energie ve finální spotřebě se řadí pod evropský průměr. Veřejnost obecně vzato není motivována ke změnám a omezení své spotřeby energie, což je přístup, který vytváří další překážku přechodu k zelené ekonomice. Kromě toho Česká republika poskytuje omezená účinná daňová opatření, která by tento přechod stimulovala.⁷¹

Toto je pro národní strategickou skupinu (NSS) obzvláště znepokojující, protože nebyla stanovena žádná strategie pro postupné ukončení výroby uhlí ani žádná konkrétní přechodová opatření. Stávající program RESTART, jehož cílem je regenerace a dosažení sociální stabilizace pro české uhelné regiony, ještě nevstoupil do fáze realizace a čelí zpožděním kvůli nedostatečné kapacitě v regionech.⁷² V uhelných dolech je zaměstnáno 21 000 lidí přímo a dalších 19 000 nepřímo v již tak chudých regionech Moravskoslezském a Severozápadě.⁷³ NSS zdůraznila potřebu další rekvalifikace a opatření pro digitální rozvoj a aktivní zaměstnanost.

62 Evropská komise (2020) Zpráva o zemi 2020: Česko <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0502&from=EN>

63 Deloitte (2019) Index nemovitostí: Přehled evropského rezidenčního trhu <https://www2.deloitte.com/be/en/pages/real-estate/articles/deloitte-property-index-2019.html>

64 FEANTSA and Fondation Abbe Pierre (2020) Pátý přehled vyloučení z bydlení v Evropě https://www.feantsa.org/public/user/Resources/resources/Rapport_Europe_2020_GB.pdf

65 Český statistický úřad (2019) Krátký komentář: Šetření – životní podmínky <https://www.czso.cz/documents/10180/125571069/16002120kc.pdf/00a7cd3d-7dfe-4696-8f42-db28a67f7223?version=1.0>

66 Evropská komise (2020) Zpráva o zemi 2020: Česko <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0502&from=EN>

67 FEANTSA and Fondation Abbe Pierre (2020) Pátý přehled vyloučení z bydlení v Evropě https://www.feantsa.org/public/user/Resources/resources/Rapport_Europe_2020_GB.pdf

68 Evropská komise (2020) Zpráva o zemi 2020: Česko <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0502&from=EN>

69 Baptista, Isabel a Marlier, Eric (2019) Fighting homelessness and housing exclusion in Europe: A study of national policies <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2dd1bd61-d834-11e9-9c4e-01aa75ed71a1/language-en>

70 Evropská komise (2020) Zpráva o zemi 2020: Česko <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0502&from=EN>

71 Ibid.

72 Evropská komise (2019) RE:START-Strategie pro ekonomickou restrukturalizaci uhelných regionů Česka https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/restart-strategy_for_economic_restructuring_of_czech_coal_regions.pdf

73 Evropská komise (2020) Zpráva o zemi 2020: Česko <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020SC0502&from=EN>

VEŘEJNÁ SFÉRA

Podle Monitoringu veřejné sféry CIVICUS zůstává veřejná sféra v Česku otevřená. NSS celkově shledala, že občanské svobody jsou dostatečně respektovány. Občanský zákoník vyjasnil některé otázky týkající se povahy, struktury a účelu občanských organizací a má v úmyslu sladit svobodu sdružování s hodnotami ústavy. NSS nehlásily žádná omezení svobody shromažďování. Konaly se například pokojné protivládní protesty vyzývající k rezignaci premiéra Babiše kvůli zneužívání veřejných financí a podvodům s evropskými dotacemi.⁷⁴

Budoucnost veřejné sféry však vyvolává určité obavy. Jeden z návrhů by omezil dotace pouze pro ty občanské organizace, které plní státní záměry na poli kultury, vzdělávání, zdravotnictví a sociálních služeb, a vynechal by organizace zabývající se životním prostředím.⁷⁵ NSS kritizuje subjektivní definici pojmu veřejné prospěšnosti tak, jak je předkládán v návrhu, protože ohrožuje svobodu sdružování. Navíc

útoky premiéra Babiše na adresu občanských organizací ještě více znesnadnily práci těchto sdružení během pandemie.⁷⁶ Reportéři bez hranic jsou znepokojeni rostoucí koncentrací vlastnictví médií a opakovanými útoky vládních kontrolních orgánů na kritické novináře, které posílily nedůvěru v média a omezily kritickou žurnalistiku.⁷⁷ V důsledku toho se Česko ve světovém indexu svobody tisku Reportérů bez hranic (RSF) propadlo ze 13. místa v roce 2014 na 40. v roce 2020.⁷⁸

NSS poukazuje na to, že občanské organizace byly degradovány do role konzultantů v tripartitním systému sociálního dialogu. Bez stabilního rámce financování a omezené kapacity a času na přezkoumání politik je vliv občanských organizací na rozhodování dále omezen. Aby bylo možné tento stav změnit, navrhuje NSS zavést povinnost konzultací s občanskými organizacemi, zejména v zásadních otázkách, podle precedentu daného programem Housing First.

74 CIVICUS (2020) Návrh zákona usiluje o snížení financování organizací občanské společnosti; premiér během pandemie útočí na organizace občanské společnosti <https://monitor.civicus.org/updates/2020/08/11/draft-law-seeks-reduce-funding-csos-pm-at-tacks-csos-during-pandemic/>

75 CIVICUS (2020) Návrh zákona usiluje o snížení financování organizací občanské společnosti; premiér během pandemie útočí na organizace občanské společnosti <https://monitor.civicus.org/updates/2020/08/11/draft-law-seeks-reduce-funding-csos-pm-at-tacks-csos-during-pandemic/>

76 Ibid.

77 Reportéři bez hranic (2020) Česká republika <https://rsf.org/en/czech-republic>

78 CIVICUS (2020) Návrh zákona usiluje o snížení financování organizací občanské společnosti; premiér během pandemie útočí na organizace občanské společnosti <https://monitor.civicus.org/updates/2020/08/11/draft-law-seeks-reduce-funding-csos-pm-at-tacks-csos-during-pandemic/>

SROVNÁNÍ S DOPORUČENÍMI PRO JEDNOTLIVÉ ZEMĚ

Hlavní notou v doporučeních Evropské komise pro Českou republiku pro rok 2020 je obava z přetrvávajících regionálních rozdílů, zejména mezi Karlovarským a Ústeckým regionem a zbytkem země. Očekává se, že tyto rozdíly nadále porostou v důsledku socioekonomické krize způsobené pandemií Covid-19. Komise se ve svých doporučeních zaměřuje na vzdělávací systém, infrastrukturu zdravotnictví a potřeby zelených investic, což jsou všechno problémy, na něž upozornila národní strategická skupina. Komise volá po zvýšení odolnosti zdravotnického systému, zejména navýšením počtu zdravotnických pracovníků, a po rovném přístupu k inkluzivnímu, kvalitnímu

vzdělávání a odborné přípravě. Ačkoliv nebyly vyjádřeny žádné obavy týkající se nárůstu nezaměstnanosti v důsledku krize, komise trvá na tom, aby byla zlepšena aktivní politika zaměstnanosti pro zranitelné skupiny a aby bylo rozšířeno pokrytí opatření na pomoc pracovníkům s krátkodobými smlouvami nebo najímaným agenturami na dobu určitou. Komise i NSS dále očekávají připravované plány na spravedlivou tranzici pro regiony závislé na uhlí. V doporučeních však není jediná zmínka o potřebě vypořádat se s nárůstem cen bydlení nebo nízkými platy pro málo kvalifikované pracovníky. Tyto problémy NSS označila za klíčové.

Monitoring sociálních práv 2020 nadace SOLIDAR byl vypracován v rámci programu Společně pro sociální Evropu (Together for Social Europe) spolufinancovaného programem EU pro zaměstnanost a sociální inovace (EaSI). Předkládá vzhled do stavu sociálních práv v 17 evropských zemích. Monitoring hodnotí stav sociálních věcí v Evropě z hlediska rovných příležitostí, férových pracovních podmínek, sociálního zabezpečení, inkluze a veřejné sféry podle poznatků občanských organizací pracujících v terénu v kombinaci se statistickými daty a vědeckými poznatky. Hodnocení vychází z pozorování Národních strategických skupin ustavených v každé z hodnocených zemí členem nadace SOLIDAR nebo jejím partnerem.

Monitoring z roku 2020 rovněž analyzuje, do jaké míry jsou tyto aspekty reflektovány v doporučeních jednotlivým zemím v průběhu Evropského semestru s cílem sociálně udržitelné obnovy po koronavirové krizi.

ODPOVĚDNÁ REDAKCE:

Mikael Leyi

AUTOR:

Miguel Hernandez Littlewood

KOORDINACE PUBLIKACE:

Carlos Roldán Mejías, Violeta Meotto,
Jedde Hollewijn, Julie Martinaud

EDITACE:

Sebastian Moffett

PŘEKLAD Z ANGLICKÉHO JAZYKA:

Barbora Herrera Castro

GRAFICKÝ DESIGN:

Maximilian Fischer

S PŘÍSPĚNÍM:

Multikulturální centrum Praha o.p.s.

solidar

SOLIDAR je evropská síť více než 50 občanských organizací, které zahrnují několik milionů občanů v Evropě i po celém světě. SOLIDAR sděluje názory a hodnoty svých členských organizací Evropské unii a mezinárodním organizacím v politice týkající se těchto tří sektorů: sociální věci, mezinárodní spolupráce a celoživotní vzdělávání. Pro více informací navštivte www.solidar.org

Avenue des Arts, 50
1000 Brussels - Belgium
+32 2 500 10 20
www.solidar.org
[@SOLIDAR_EU](https://twitter.com/SOLIDAR_EU)

Tato publikace byla vytvořena s finanční podporou Evropské unie. Informace obsažené v této publikaci nutně nepředstavují pozici nebo názor Evropské komise.

